

Spotkania Humanistyczne
Międzynarodowy Interdyscyplinarny Periodyk Naukowy
International Interdisciplinary Scientific Journal

2014

ISSN 2081-3163

RECENZJE

Barbara Stelingowska

(Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach, Polska)

**Rec.: „(Nie)zwykły zamazywacz papieru”. W 100. rocznicę śmierci
Bolesława Prusa (1847-1912), red. naukowa Małgorzata Burta, Marzena
Kryszczuk, Violetta Machnicka, UPH w Siedlcach, Siedlce 2014**

Książka, będąca pokłosiem konferencji zorganizowanej przez siedlecki Instytut Filologii Polskiej i Lingwistyki Stosowanej w dniach 16-17 października 2012 roku, stanowi ogniwo szeroko zakrojonych badań nad spuścizną literacką, niosącą w sobie ładunek wartości uniwersalnych oraz nad mądrościami życiowymi Aleksandra Głowackiego (Bolesława Prusa). Prus to pisarz powszechnie znany i ceniony, którego biografia i twórczość pozostaje nadal głębokim i fascynującym źródłem refleksji. Obok opracowań kanonicznych takich badaczy, jak Zygmunt Szewykowski (*Bolesław Prus 1847-1912. Kalendarz życia i twórczości*)¹, Stanisław Fita (*Wspomnienia o Bolesławie Prusie*)², Janina Kulczycka-Saloni (*Nowelistyka Bolesława Prusa*)³ nieustannie pojawiają się coraz to nowe odczytania niezwykle ciekawej twórczości pisarza, która inspiruje kolejne pokolenia badaczy.

Setna rocznica śmierci Aleksandra Głowackiego stała się powodem do zorganizowania, w bliskich sercu pisarza Siedlcach, konferencji naukowej poświęconej życiu, twórczości i recepcji dzieł literata nazywającego siebie skromnie lub przekornie „zwykłym zamazywaczem papieru” (określenie to występuje w felietonie z 2 kwietnia 1894 roku). Miłośnicy, znawcy, wielbicie i hobbyści twórczości Bolesława Prusa zainspirowani wymianą myśli i poglądów, dyskusją „wokół” i „o” dorobku literackim i osobie pisarza przygotowali publikację *„(Nie)zwykły zamazywacz papieru”. W 100. rocznicę śmierci Bolesława Prusa (1847-1912)*, na którą składają się 22 artykuły 20 różnych autorów ujęte w 6 grup tematycznych. Dopełnieniem są noty biograficzne badaczy oraz ułatwiający poruszanie się po książce *Indeks osób*.

¹ Bolesław Prus 1847-1912. *Kalendarz życia i twórczości*, oprac. Krystyna Tokarżówna, Stanisław Fita, red. Zygmunt Szewykowski, Warszawa 1969.

² Stanisław Fita, *Wspomnienia o Bolesławie Prusie*, Warszawa 1962.

³ Janina Kulczycka-Saloni, *Nowelistyka Bolesława Prusa*, Warszawa 1965.

Redaktorzy monografii we *Wprowadzeniu* wspominają, że zorganizowana konferencja zgromadziła wielbicieli „mistrza pióra – prusologów, prusofanów, prusolubów, samkoszy dobrej literatury”, wyrażają też nadzieję, że „lektura prezentowanego opracowania będzie dla Czytelnika zarówno wartościową pożywką intelektualną, jak też radosną wyprawą szlakiem myślowym [...]”⁴ wytyczonym niegdyś przez najwybitniejszego polskiego prozaika XIX stulecia.

Pierwsza część książki odnosi się do biografii pisarza. Znaczące miejsca zajmują w niej emocje, które ujawnia między innymi epistolografia, bezpośrednio powiązana z życiem pisarza, będąca jego częścią⁵, w pełni odzwierciedlająca uczucia, charakter, pragnienia i marzenia wybitnego literata. Korespondencja (artykuł: *Ostatnia miłość w życiu Bolesława Prusa. O uczuciach ojca do syna w listach Aleksandra Głowackiego do Aliny Sacewiczowej*) ujawnia silny związek z jedynym synem Janem, poprzez który poznajemy Prusa jako troskliwego ojca interesującego się losem swoich bliskich. Kulisy relacji przyjacielskiej i męsko-damskiej pisarza odsłaniają artykuły *Bolesław Prus i Julian Ochorowicz. Z dziejów przyjaźni* oraz *Kobiety w życiu i aforystyce Bolesława Prusa*. Fobie, stany lękowe, niepokoje (*Fakty potwierdzone słowami. Agorafobia Bolesława Prusa utrwalona w warstwie leksykalnej jego piśmiennictwa*), ale też zwykłe, małe radości, jak zakup maszyny do pisania czy roweru (*Bolesława Prusa radość z rzeczy małych*) zobrazowane w kolejnych tekstach odsłaniają codzienne przeżywanie życia, które sprawiają, iż Bolesław Prus jawi się jako człowiek z krwi i kości, a nie tylko jako omalże pomnikowy autor *Lalki*. Świat realnego życia znaczone konkretnymi problemami ujawnia portret, który zaspokaja ciekawość, bądź pozostawia niedosyt, kształtuje gusta osobowe i pisarskie, odsłania intymność, która w zderzeniu z mistrzostwem pióra składa się na wielobarwną mozaikę człowieka i pisarza.

Część druga, trzecia i czwarta związane są z literaturą piękną, co stanowi właściwą problematykę powiązaną z rzeczową interpretacją materiałów źródłowych. Analizowane są w nich najważniejsze dzieła powieściopisarza, m.in. *Placówka*, *Lalka*, *Emancypantki*, *Faraon*, *Cienie* we współczesnym ujęciu i nowatorskim odczytaniu przez młodych i uznanych badaczy. Twórczość Bolesława Prusa ukazana została także w ujęciu komparatystycznym (*Świat wartości w małych formach prozatorskich Bolesława Prusa i Antona Czechowa. Próba interpretacji komparatystycznej*) i porównawczym (Bram Stoker, Giovanni Verga, Karol Dickens). W ten sposób ujawnia się istota tekstu literackiego, jako świadectwa i spuścizny, która odgrywa istotną rolę w procesie poznawania epoki z charakterystycznymi dla niej bolączkami i ideami. Zestawienie twórczości polskiego realisty z pisarstwem irlandzkim, włoskim i angielskim odsłania nowatorski charakter przedstawiania prusowskiej rzeczywistości. Oczywiście różnice geograficzne i językowo-kulturowe pozwalają dostrzec podobieństwo wątków,

⁴ Violetta Machnicka, *Wprowadzenie*, [w:] „(Nie)zwykły zamazywacz papieru”. W 100. rocznicę śmierci Bolesława Prusa (1847-1912), red. Małgorzata Burta, Marzena Kryszczuk, Violetta Machnicka, Siedlce 2014, s. 11.

⁵ Zob. Stefania Skwarczyńska, *Teoria listu*, Lwów 1937.

problemów, fabuły, wartości i typów ludzkich. Odsłaniają także warsztat literacki pisarza, jego dojrzewanie i doskonalenie oraz przyswajanie dorobku literatury światowej.

Część piąta przybliży *Kroniki*, *Kartki z podróży* oraz *Literackie notatki o kompozycji*, które świadczą o zainteresowaniu pisarza publicystyką, jego zaangażowaniu społecznym, a także szeroko rozumianą filozofią egzystencji we wszystkich jej przejawach. Mikroanalizy, interpretacje tekstów ujawniają konkretną realizację artystyczną, będącą nośnikiem informacji o czasach i poruszanych problemach społeczno-literackich.

Część szósta dotyczy recepcji twórczości Bolesława Prusa (*Bolesław Prus w kulturze literackiej dwudziestolecia międzywojennego*) „[...] jako jeden z ważnych elementów tradycji, stanowiącej wyjściowy wzorzec dla rozpoznania wartościujących współczesnego piśmiennictwa”⁶.

Książka „(Nie)zwykły zamazywacz papieru”. W 100. rocznicę śmierci Bolesława Prusa (1847-1912) staje się ważnym współczesnym głosem, który zaświadcza, że Bolesław Prus nieprzemijająco jest interesującym człowiekiem, wspaniałym pisarzem, mądrym społecznikiem, którego twórczość stanowi ciągły przedmiot analiz, ponownych odczytań i fascynujących lektur dla czytelnika doby XXI wieku. Dlatego też prezentowana publikacja stanowi istotny wkład wyjścia naprzeciw czytelniczym oczekiwaniom oraz służy upowszechnieniu i popularyzacji tematu badań, których główną osnową jest życie i twórczość „Serca serc” – Bolesława Prusa.

⁶ Sławomir Sobieraj, *Bolesław Prus w kulturze literackiej dwudziestolecia międzywojennego*, [w:] „(Nie)zwykły zamazywacz papieru”. W 100. rocznicę śmierci Bolesława Prusa (1847-1912), red. Małgorzata Burta, Marzena Kryszczuk, Violetta Machnicka, Siedlce 2014, s. 323.